

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ

Укладач – доцент кафедри маркетингу, к. е. н, доцент В. І. Даниленко

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Управління розвитком економіки регіону» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Бакалавр» спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Предметом дисципліни є прогнози та методи регулювання процесів економічних змін на різних рівнях ієрархії економіки регіону та економічної політики держави на регіональному рівні.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна професійної підготовки вибіркової частини базується на знаннях, отриманих при вивченні навчальних дисциплін «Регіонально-адміністративний менеджмент», «Фінанси, гроші та кредит».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Метою викладання навчальної дисципліни є засвоєння студентами теоретичних і практичних основ розміщення і територіальної організації продуктивних сил України, сучасного стану і головних напрямів розвитку економіки регіону.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є: знання кількісних і якісних характеристик продуктивних сил України та її регіонів, структури народногосподарського комплексу і його місця в світовому господарстві; формуються знання про закономірності розвитку і розміщення продуктивних сил України та регіональної економіки; визначаються найважливіші умови і фактори, які впливають на розвиток і розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів; характеризується демографічна і трудоворесурсна ситуація, що склалася в Україні та її вплив на розвиток і розміщення продуктивних сил і економіку регіонів; з'ясовуються особливості розвитку і територіальної організації соціальної сфери та її роль у розміщенні продуктивних сил і функціонуванні економіки регіонів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання:

- теоретичні основи управління розвитком економіки регіону;
- формування ринків капіталу та їх регулювання;
- розвиток фондового ринку;
- система фінансово-кредитних відносин;
- роль інвестиційного менеджменту в ринковій економіці;
- проектний аналіз оцінювання ефективності капітальних інвестицій;
- форми корпоративних структур та механізм їх злиття і поглинання;
- проектування регіональних трансформаційних економічних структур за способом індустріального кластера та практика стратегічної реструктуризації підприємств;

вміння:

- оцінювати стратегії розвитку економіки регіону, ринку капіталу та фондового ринку;
- проводити аналіз стану фінансово-кредитних відносин, інноваційно-інвестиційної діяльності корпоративних структур та їх зміни на основі злиття і поглинання;
- проводити проектний аналіз ефективності капітальних інвестицій;
- проектувати регіональні індустріальні кластери в умовах ринкової трансформації економіки та економічно обґрунтовувати напрями реструктуризації підприємств;
- мати практичні навички з методики проведення фінансового аналізу розвитку ринків капіталу, розвитку фондового ринку, стану фінансово-кредитних відносин в умовах

економічних перетворень;

- використання інвестиційного менеджменту;
- розробка проектів оцінювання ефективності капітальних інвестицій на рівні корпоративних структур та функціонування індустріального кластера;
- визначити напрями трансформаційних змін економіки на регіональному рівні та реструктуризації виробництва підприємств;

способи мислення:

– формування суджень – форми відображення об'єктивної дійсності, яка полягає у ствердженні наявності або відсутності ознак, властивостей у процесі управління розвитком економіки регіону;

– пропонування міркувань – низки пов'язаних суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність якої-небудь думки у сфері управління розвитком економіки регіону, доведення її або заперечення;

– створення умовиводів – виведення з одного або декількох суджень в області управління розвитком економіки регіону;

– генерування понять – пізнання сутності предметів і явищ у межах системи управління розвитком економіки регіону в їх істотних зв'язках, узагальнення їх істотних ознак;

професійні, світоглядні і громадянські якості:

– здатність використовувати знання, вміння та навички для теоретичного та практичного освоєння проблем, організовувати, реалізовувати, презентувати відповідні наукові дослідження;

– ґрунтовні знання класичного та сучасного наукового інструментарію дослідження соціально-економічних явищ та процесів у різних сферах діяльності;

– здатність організовувати та проводити дослідження, використовуючи сучасну методологію;

– здатність застосовувати одержані знання з різних предметних сфер спеціальності для формування нових теоретичних трактувань і положень, практичних адресних рекомендацій і пропозицій;

– здатність виявляти та розуміти причинно-наслідкові зв'язки між економічними явищами та процесами, ідентифікувати та оцінювати фактори впливу;

– ґрунтовні знання особливостей, інструментарію, новітніх напрямків та здатність формувати ефективну сучасну систему управління розвитком економіки регіону;

морально-етичні цінності:

– сформувати уявлення про моральні цінності людини;

– здатність висловлювати своє судження про роль і значущість моральних цінностей у житті людини;

– формувати вміння аналізувати мотиви та вчинки людей, моделювати та розв'язувати ситуації, пов'язані з міжнародними економічними відносинами;

– розвивати почуття відповідальності за свій вибір та наслідки вчинків;

– виховувати самостійність, волю, моральність.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 години / 6 кредитів ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Теоретичні основи ринкової трансформації економіки регіону

Економіка регіону як територіально-економічна система. Поняття про регіональний економічний комплекс. Фактори і стратегія ринкової трансформації регіонального економічного комплексу. Фактори трансформації регіональної економіки та їх взаємодії в системі регіональних ринків. Потенціал факторів трансформації регіональної економіки. Проблеми реалізації трансформаційних потенціалів регіональної економіки і стратегії

ринкових реформ. Основні процеси ринкової трансформації регіонального економічного комплексу. Процеси структурної трансформації. Процеси організаційної трансформації. Процеси управлінської трансформації.

Тема 2. Формування ринків капіталу в умовах ринкової економіки

Поняття про ринок капіталу та рівень капіталізації ринку. Роль ринків капіталу в ринковій економіці. Акціонерні товариства як механізм трансформації. Фінансові системи: західні моделі. Ефективні фінансові системи ринкової економіки. Фінансові системи і корпоративне управління. Фінансування: контроль чи комерційні принципи. Позиції учасників ринку. Інвестиційні фонди. Іноземні інвестори. Торговельний цикл з точки зору інвестора. Регулювання ринків капіталу. Інститути. Моделі регулювання. Законодавство про компанії. Законодавство про цінні папери. Організації саморегулювання. Регулювання інвестиційних фондів. Вплив податкової системи. Проблеми регулювання. Недоліки регулювання. Пріоритетні завдання регулювання.

Тема 3. Фондовий ринок регіону: стан та перспективи розвитку

Світові тенденції розвитку фондових ринків. Сучасний стан українського фондового ринку. Цілі та завдання. Конкурентоспроможність. Стратегічні орієнтири. Політика щодо інвесторів. Політика щодо емітента. Розбудова інфраструктури фондового ринку. Розвиток організованого ринку. Національна депозитарна система. Система електронного документообігу. Інформаційна прозорість фондового ринку. Система ефективного регулювання фондового ринку. Принципи, цілі та завдання державного регулювання. Координація діяльності державного комітету з цінних паперів та фондового ринку і інших регулятивних органів. Розвиток саморегулювання на фондовому ринку. Розвиток законодавства про фондовий ринок. Основні принципи. Базові документи.

Тема 4. Фінансово-кредитні посередники та їх роль в інноваційно-інвестиційній трансформації економіки

Банківська система. Основні показники плато- і кредитоспроможності. Інтеграція у міжнародні банківські структури. Зростання ролі у банківському секторі країн Центральної і Східної Європи. Страхові компанії. Страхові компанії як джерело фінансових ресурсів. Результати діяльності страхового ринку. Лізингові компанії. Лізингові послуги. Фінансовий лізинг. Операційний лізинг.

Тема 5. Практика теорії грошей і ринкова економіка

Концепція вартості грошей у часі. Майбутня вартість грошей. Теперішня (сучасна) вартість грошей. Елементи теорії процентів. Складний процент. Дисконтування. Вплив інфляції на теперішню і майбутню вартість грошей. Практика визначення номінальної процентної ставки позичкового капіталу. Відношення до інфляції в реальній практиці. Нарощування і дисконтування грошових потоків. Альтернатива варіантів вкладання і нарощування грошових засобів методом дисконтування.

Тема 6. Інвестиційний менеджмент і ринкова економіка

Джерела і практика фінансування інвестицій. Структура і характеристика необхідних інвестицій. Власні фінансові засоби. Відмінності між власними і позичковими засобами. Вартість капіталу підприємства і норма прибутковості капітального вкладення. Поняття і економічна сутність вартості капіталу. Фактори впливу на вартість капіталу. Моделі визначення вартості власного і позичкового капіталу. Форми структури капіталу для фінансування проектів та визначення його обсягу.

Тема 7. Проектний аналіз ефективності капітальних інвестицій

Міжнародні принципи оцінки ефективності інвестицій. Основні методи оцінювання ефективності капітальних інвестицій. Метод дисконтованого періоду окупності. Метод чистого сучасного (поточного) значення (NPV або ЧПВ-метод). Метод прогнозних грошових потоків. Оцінка впливу інфляції на ефективність інвестицій. Внутрішня норма прибутковості чи рентабельності (IRR). Порівняння NPV і IRR методів. Прогноз прибутків і грошових потоків у процесі реалізації інвестиційного проекту. Порівняння розрахункової вартості капіталу з прогнозними грошовими потоками при оцінюванні ефективності капітальних

інвестицій.

Тема 8. Фінансовий аналіз компанії (міжнародний стандарт)

Основні фінансові документи і показники. Фінансові документи. Фінансові показники за сферами діяльності та групами користувачів. Аналіз виробничої діяльності. Аналіз показників валового прибутку і собівартості реалізованої продукції. Визначення коефіцієнтів чистого прибутку. Аналіз операційних витрат. Аналіз частки прибутку на покриття постійних витрат. Аналіз управління ресурсами. Визначення коефіцієнта оборотності активів. Аналіз управління обіговими капіталами. Аналіз прибутковості. Оцінювання компанії з позиції власників. Прибутковість. Розподілення прибутку. Показники ринку. Оцінювання компанії з точки зору позикодавців. Ліквідність. Фінансовий важіль. Обслуговування боргу.

Тема 9. Фінансові аспекти злиття і поглинання компаній

Хвилі злиття і національна економіка. Види і мотиви злиття і поглинання. Економія на масштабі. Економія за рахунок вертикальної інтеграції. Комбінування ресурсів. Потенційна економія на податкових платежах. Можливості використання тимчасово вільних фондів. Підвищення ефективності використання ресурсів. Механізм злиття і поглинання. Організація злиття. Податковий фактор. Виділення структурних підрозділів компанії. Фінансовий аналіз вигравів і втрат від об'єднання компаній. Способи оцінювання вигравів і втрат. Визначення витрат на проведення злиття і поглинання. Тактика одержання вигравів від злиття. Викуп компанії в кредит. Загальне оцінювання вигравів і втрат від об'єднання компаній.

Тема 10. Корпоративні структури, їх типи та особливості створення

Корпоративна структура як стратегічний альянс. Форми та передумови створення альянсів. Вибір партнера: три основні критерії. Планування і структурування альянсу. Управління ризиками. Типи корпоративних структур, їх функції і особливості. Спільні підприємства. Особливості заснування і функціонування. Практика створення спільних підприємств в Україні. Технополіси і технопарки. Світовий досвід. Проблеми створення в Україні. Корпорації і фінансово-промислові групи. Японські корпоративні структури (кейрецу, дзайбацу). Перспективи створення корпорацій і фінансово-промислових груп в Україні. Стратегічні індустріальні кластери. Світовий досвід. Досвід і проблеми створення в Україні.

Тема 11. Проектування регіонального індустріального кластера

Положення про регіональний індустріальний кластер «Науковий виробничо-торговельний альянс». Загальні положення. Структура кластера. Правовий статус. Завдання і функції. Предмет та мета діяльності. Координування діяльності членів кластера. Дійсні члени кластера та їх функції. Органи координації діяльності кластера. Промислові та інші підприємства(компанії). Центральний банк кластера. Центральна торговельна компанія. Товарна універсальна біржа. Районні агроторгові доми. Торговельний дім індустріального кластера. Центр стандартизації і метрології. Торгово-промислова палата. Страхова компанія. Логістика як нова філософія управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками в індустріальному кластері. Організаційно-методична робота з організації кластера.

Тема 12. Основні напрями ринкової трансформації економіки регіону

Удосконалення системи регіонального управління. Становлення регіональної системи ринкових відносин. Формування регіональних ринків. Ринок товарів. Фінансовий ринок. Ринок праці. Ринок земельних ресурсів. Створення ринкової інфраструктури в регіоні. Перехід на засади інноваційно-інвестиційного розвитку. Стратегічні орієнтири розвитку. Поліпшення інвестиційного клімату в регіоні. Розвиток інноваційно-інвестиційного бізнесу. Використання можливостей з нарощування конкурентних переваг регіону. Стійкий розвиток регіонального аграрного і промислового комплексу.

Тема 13. Практика економічного обґрунтування реструктуризації підприємств

Фінансове керування на підприємстві. Фінансовий менеджмент. Управління операційною діяльністю, управління прибутковістю. Управління витратами. Цільове

планування прибутку. Бюджетне планування. Управління фінансовим станом підприємства. Фінансова звітність. Відмінності української системи обліку і міжнародних стандартів обліку. Класифікація активів і пасивів. Структура балансового звіту міжнародного стандарту. Аналіз фінансового стану. Види аналізу. Аналіз фінансового стану підприємства методом коефіцієнтів. Інвестиційна діяльність підприємства. Інвестиційні рішення. Інвестиційна стратегія. Інвестиції і підвищення цінності підприємства. Кількісні методи оцінки інвестицій. Фінансова діяльність. Джерела фінансування. Структура капіталу і фактори, що її забезпечують. Вартість капіталу. Фінансовий ліверидж. Обґрунтування фінансового розвитку (оздоровлення) підприємства. Стратегічна реструктуризація підприємства.

Тема 14. Практика розробки стратегії реструктуризації підприємств економіки регіону у сучасних умовах

Передумови розробки проекту. Загальна частина. Техніко-економічна інформація – фундамент приваблення потенційних інвесторів. Загальні принципи, форми і вимоги інвестування капіталу у виробництво. Стратегічна реструктуризація підприємств. Детермінанти стратегії реструктуризації. Аналіз технічного стану виробництва. Аналіз рівня собівартості продукції. Аналіз фінансового стану підприємств.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Заболотний Г. М. Ринкова трансформація господарства регіону: [Навч. посіб.] / Заболотний Г. М., Дідик О. М., Захарченко В. І., Ступницький А. М. – Вінниця: Діло, 2006. – 395 с.
2. Заболотний Г. М. Стратегічні індустріальні кластери і конкурентоспроможність компаній (підприємств) на світовому ринку: [Посіб.] / Заболотний Г. М., Ступницький А. М. – Вінниця : ВКП «Нілан ЛТД», 2004. – 192 с.
3. Заболотний Г. М. Стратегічна реструктуризація підприємств : [Посіб.] / Заболотний Г. М., Коровій В. В., Мартинюк П. С., Ступницький А. М. – Вінниця: Книга-Вега, 2003. – 304 с.
4. Заболотний Г. М. Методичні рекомендації для виконання техніко-економічного аналізу стану виробництв з пропозиціями шляхів подолання кризових фінансово-виробничих явищ (реструктуризація підприємств) [Текст] / Заболотний Г. М., Коровій В. В., Мартинюк П. С., Ступницький А. М. – Вінниця: Книга-Вега, 2003. – 192 с.
5. Мельник С. А. Управління регіональною економікою : [Посіб.] / Мельник С. А. – К.: КНЕУ, 2000. – 121 с.
6. Олійник Я. Б. Регіональна економіка : [Навч. посіб.] / Олійник Я. Б. – К.: КНТ, 2007. – 444 с.

Допоміжна

1. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств : [Навч. посіб.] / Гадзевич О. І. – К.: Кондор, 2004. – 180 с.
2. Горленко І. О. Економічні райони України : [Навч. посіб.] / Горленко І. О. – К. : ЦУЛ, 1999. – 205 с.
3. Єпіфанов А. О. Регіональна економіка : [Навч. посіб.] / Єпіфанов А. О. – К.: Наукова думка, 2000. – 304 с.
4. Жук М. В. Розміщення продуктивних сил і економіка регіонів України : [Навч. посіб.] / Жук М. В. К.: Кондор, 2004. – 296 с.
5. Костенко Т. Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства : [Навч. посіб.] / Костенко Т. Д. – К.: ЦУЛ, 2005. – 400 с.
6. Клиновий Д. В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України : [Навч. посіб.] / Клиновий Д. В. – К. : ЦУЛ, 2006. – 728 с.
7. Круш П. В. Регіональне управління : [Навч. посіб.] / Круш П. В. – К. : ЦУЛ, 2007. – 248 с.

8. Чернюк Л. Г. Економіка та розвиток регіонів (областей) України : [Навч. посіб.] / Чернюк Л. Г. – К.: ЦУЛ, 2002. – 644 с.
9. Швиданенко Г. О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства : [Моногр.] / Швиданенко Г. О. – К. : КНЕУ, 2002. – 192 с.
10. Шило В. П. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства : [Навч. посіб.] / Шило В. П. – К.:Кондор, 2005. – 249 с.

Інформаційні ресурси

1. Вісник аграрної науки : Науково-теоретичний журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agrovisnyk.org.ua/>. – Назва з титул. екрана.
2. Державний комітет статистики України : Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з титул. екрана.
3. Економіка АПК : Міжнародний науково-виробничий журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eaprk.org.ua/>. – Назва з титул. екрана.
4. Міністерство аграрної політики та продовольства України : Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/>. – Назва з титул. екрана.
5. Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». Агроінком [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iae.org.ua/activity/publication/agroinkom.html>. – Назва з титул. екрана.
6. Пропозиція : Головний журнал з питань агробізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.propozitsiya.com. – Назва з титул. екрана.